

KANENN
HINI
LANGENAU

DIWAR
RAINER MARIA RILKE
TROET GANT
OLIER MORDREL

KANENN HINI LANGENAU

TROET E BREZONEG

GANT

OLIER MORDREL

DIWAR

DIE WEISE VON LIEBE UND TOD
DES CORNETS CHRISTOPH RILKE

GANT

RAINER MARIA RILKE

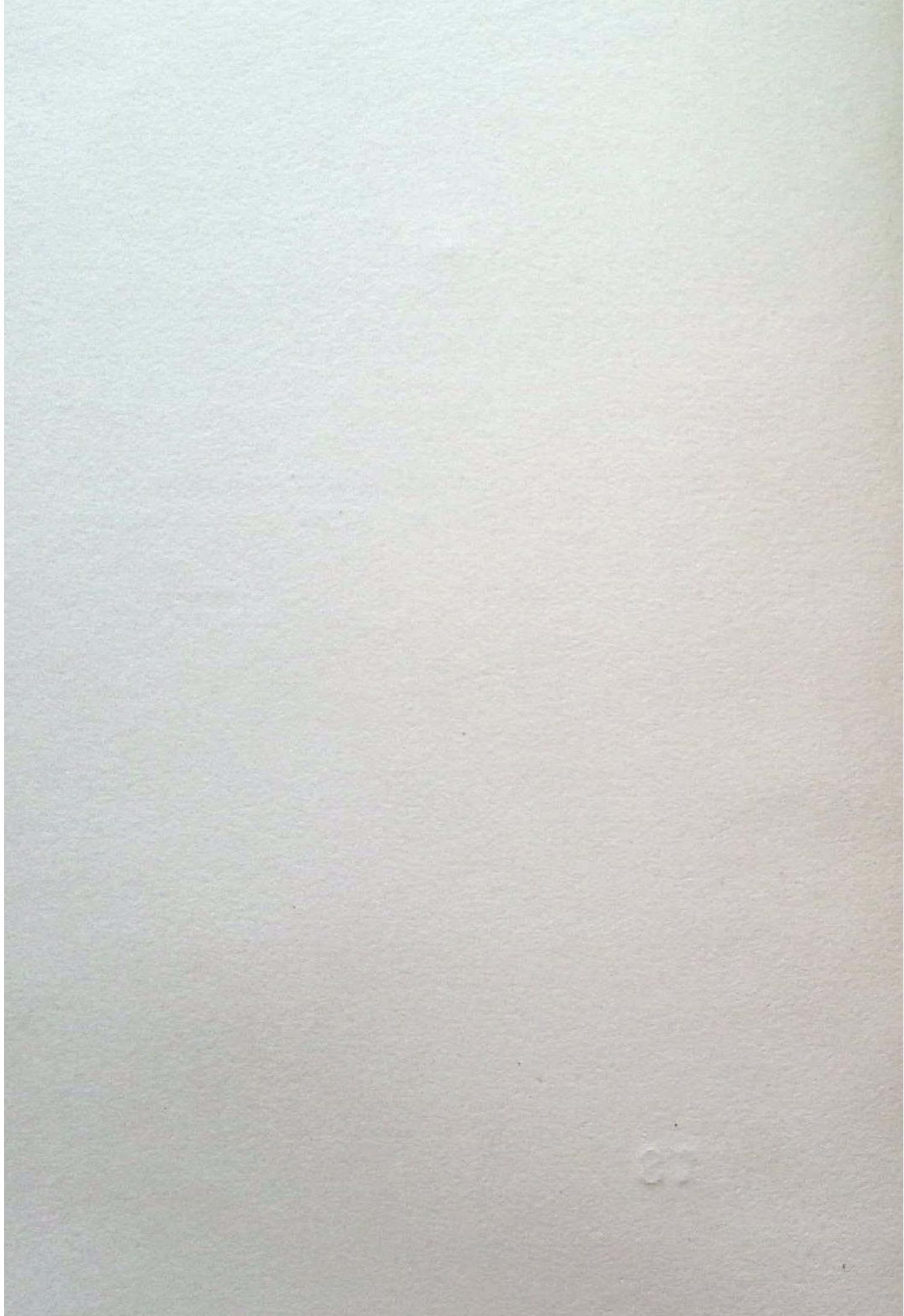
E TI

INSEL - LEIPZIG

TI-MOULEREZ KENWERZEL BREIZ – ROAZON

*Kinniget d'ar re o deus
va harpet el labour-mañ.*

O. M.
Kemper, 1932



RAINER MARIA RILKE

Rainer Maria Rilke, ganet e 1875 e Praha. Alaman eus ar Reter, evel Herder, Eichendorff ha Novalis. Eun dro e Rusia a greñva e vriz-kehelerez kevrinel, eun hir a chomadur gant maeziadourien Worpswede, e holl-zoueadegez digemmesk. Skridou an Danad Jacobsen e bleg d'ar velkoni.

Kenta oberou, rak-rafaelek o zeneredigez : *Lid-Kinnig d'an Arc'housered* (1895), *Kurunennou-Huñvre* (1897), *Asvent* (1898), *Evit va gouel* (1900).

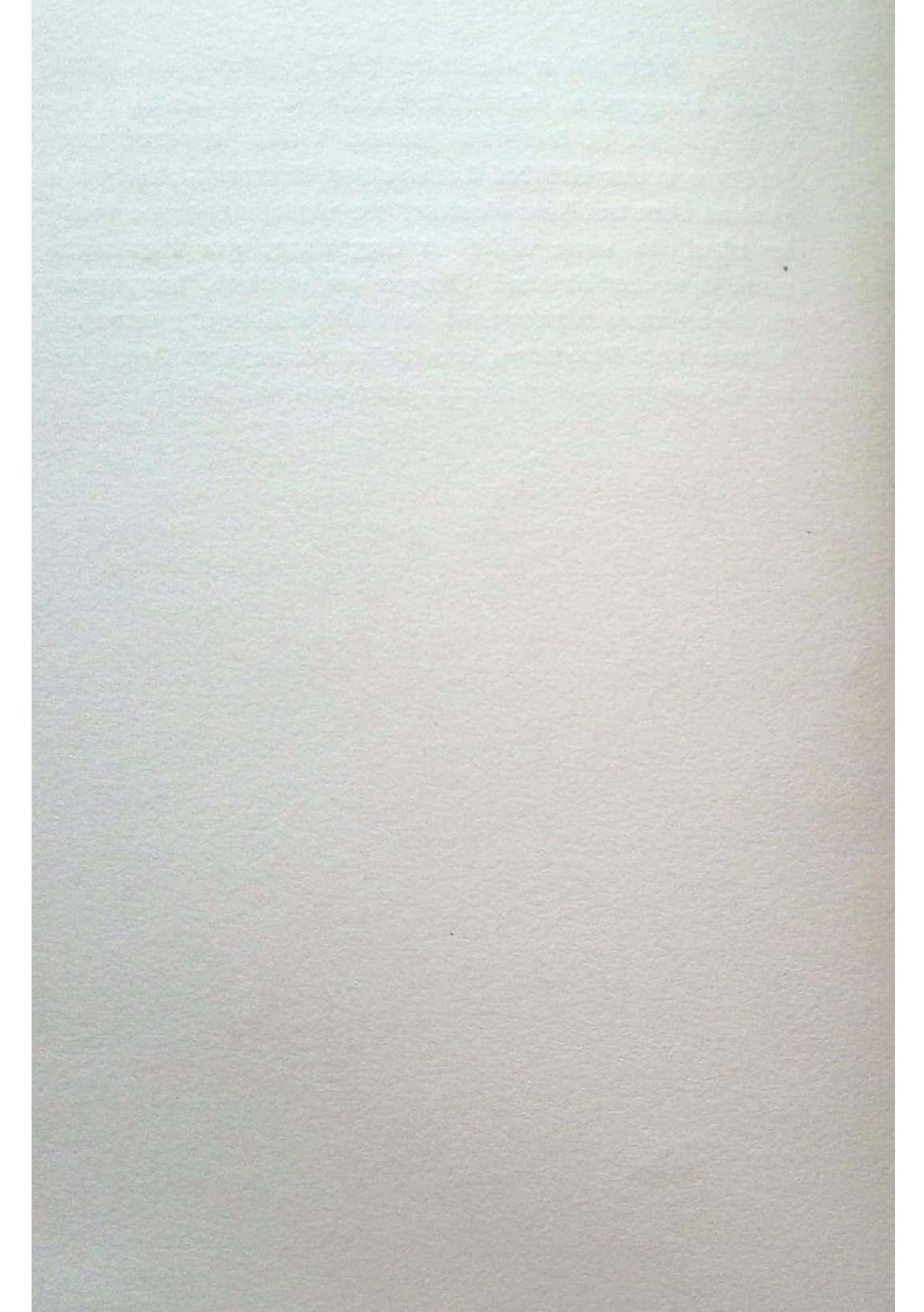
Oberou an oad-gour : *Levr ar Skeudennou* (1902), ha *Levr an Euriou* (1907), oberenn a strivad-diabarz hag a enklask relijiel evel m'hen diskouez al lodennadur : *Levr ar Vuhez-manac'h*, — *Levr ar Birc'hirinerez*, — *Levr ar Baourenteñ hag ar Maro*. D'an hevelep koulz, e komz-plén : *Marvailhou an Aotrou Doue*.

Annez e Paris, evel segretour gant Rodin, (sevel a ray eul levr kaer diwar e benn), kejadenn gant hêred an Arouezadelez : Gide ha Valery. Maeziadou Paris e *Barzonegou Nevez* (1907). *Barzonegou Nevez*, eil lodenn (1908).

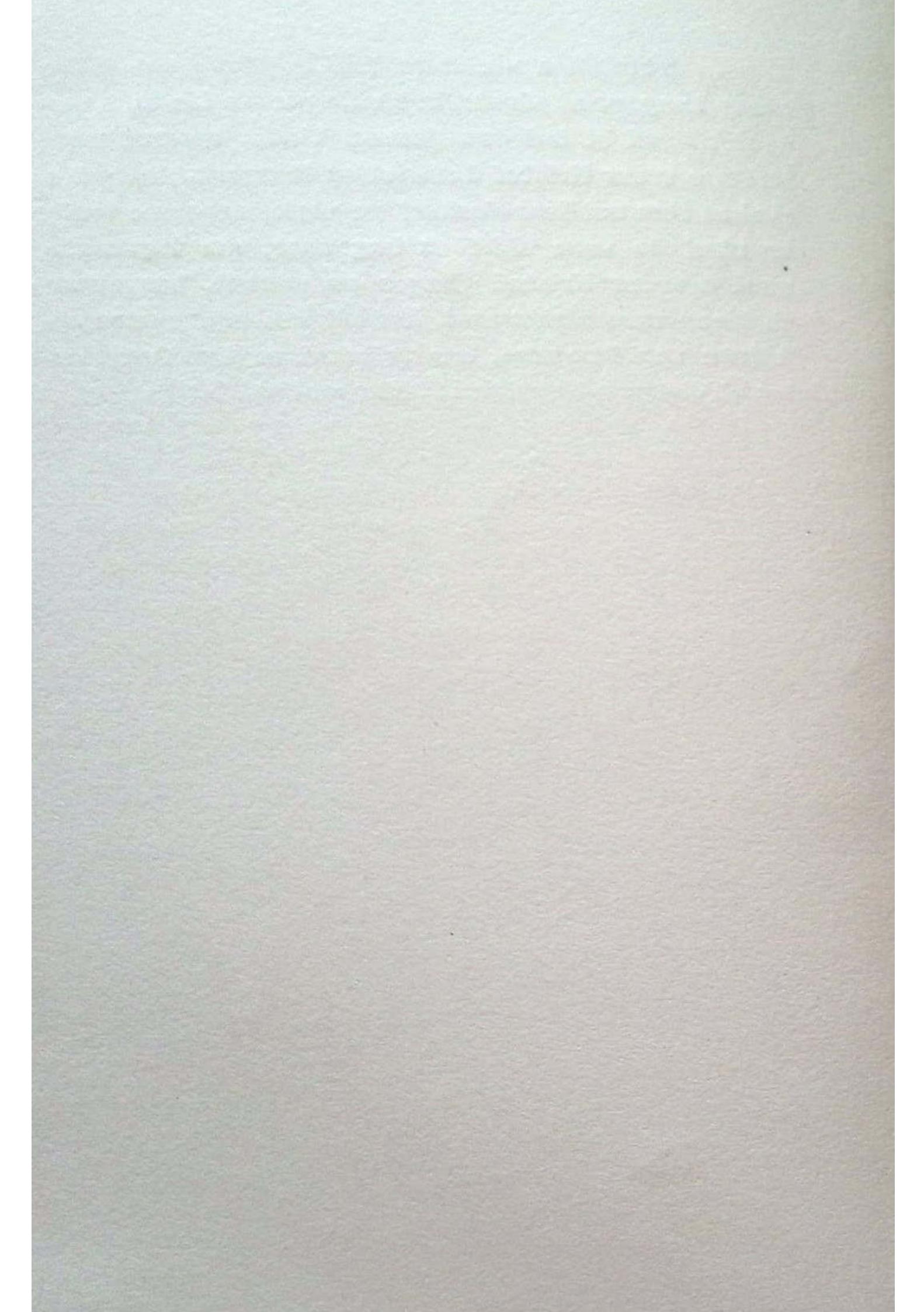
D'an hevelep koulz : *Kanenn hini Langenau* (1907). E benna oberenn e komz-plén : *Eñvoradennou diabarz Malte-Laurids Brigge* (1910), dizastum soniaouek eun diwriziennet.

Oberennou diweza : *Liorzou*, e gwerzennou gallek (1925), ha *Maronadou Duine* (Duineser Elegien), d'ezo eur stumm garo ha kevrinek o tegas da goun Mallarmé pe Valéry.

Marvet e Helvetia, 1926.



**« ... d'ar 24 a viz Here 1663 / Otto von Rilke
/ war Langenau / Graenitz ha Ziegra / e Linda, a voe
roet d'ezañ al lod eus domani Linda, chomet war-
lerc'h e vreur Kristof kouezet en Hungaria ; nemet e
rankas sina eul lizer-daskori / a verke penaos e teufe
ar rôad da veza didalvez hag aner, ma tegouezfe
gant e vreur Kristof (hag a oa marvet, hervez ar
skridenn-varo diskouezet, korned e kompagnunez an
Aotrou von Pirovano, eus rejimant ar varc'hegerien
impal. aostre. a Heyster...) dont en-dro... »**





arc'hekaat, marc'hekaat, marc'hekaat, dre
an deiz, dre an noz, dre an deiz.

Marc'hekaat, marc'hekaat, marc'hekaat.
Hag aet ken faez hon nerz-kalon, ha ken
bras all hon hiraez. Ken a veneziou, a-vec'h eur
wezenn. Tra ebet ne gred sevel. Tiezigou estren, en
o c'hluch, sec'hedik, war ribl andoniou kailharek. Nep
tour neblec'h. Ha dalc'hmat an hevelep maez. Diwar
re emañ da zaoulagad. En noz hepken, a-wechou, e
kred d'it adanaout an hent. Marteze e reomp, bep
tro, da noz, ar pennad-hent hon eus ergerzet, bec'h
warnomp, dindan an heol estren ? A c'hell beza. Poun-
ner an heol, evel du-mañ, e-kreiz an hañv. Padal, en
hañv eo ez omp aet kuit. Ar merc'hed a luc'has pell
amzer o broziou er c'hlasvez. Ha setu pell 'zo m'ema-
omp o varc'hekaat. E tleomp beza 'ta en dibenn-eost.
D'an nebeuta, du-hont, ma 'z omp anavezet gant
maouezed dijoa.

Hini Langenau hag azeza klok en e zibr ha lava-rout : « Aotrou Markiz... »

E amezeg, ar Gallig bihan flour, en deus komzet ha c'hoarzet tri devez penn-da-benn. Bremañ n'oar mui netra. Aet eo heñvel ouz eur bugel o vont gant ar c'housked. Chom a ra ufenn war e c'houzougenn-dantelez wenn dano ; ne ra ket van outi. Gweñvi a ra gorrek en e zibr-voulous.

Hogen, hini Langenau ha mousc'hoarzin ha lava-rout :

« C'houi ' zo espar ho taoulagad, aotrou markiz. M'oarvat e tennit d'ho mamm. »

Ha setu an denig o vleunia en-dro, hag o heja an ufenn diwar e c'houzougenn. Hag emañ evel nevez-flamm.

Komz a ra unan diwar-benn e vamm. Eun Alaman, hep mar. Uhel e vouez ha gorrek, e tiazez e c'heriou. Heñvel ouz eur plac'h, o liamma bleuniou, hag a zibab ez-brederius bleunienn goude bleunienn, hep gouzout petra teuio an torkad da veza — : evel-se e stroll e c'heriou. Evit e zudi ? Evit e c'hlac'har ? Emaint holl digor-frank o diskouarn. E paouezer zoken a dufa. Tud-jentil a zo anezo, end-eeun, desket war an doareou. Hag an neb, er vandenn, n'oar ger alamanek, hen meiz a daol-trumm, a sant geriou distag : « En noz... Bihan e oan... »

Reuze e tosta an eil ouz egile, an dudjentil-se a zeu a Vro-C'hall hag a Vourgound, eus an Izelvroiou, eus traoniennou Karintia, eus kestell Vohemia hag a-berz an Impalaer Leopold. Rak, pez a zo desrevellet gant unan, o deus-i anavezet iveau ha dres en doare-se. Evel ma ne vije nemet eur vamm...



Evel-se, o vont war varc'h, e sanker er serr-noz, eur serr-nozvez bennak. Hag e taver adarre, nemet emañ ganimp ar geriou skinus. Neuze e tenn ar markiz e dokharn. Gwevn eo e vleo teñval, ha, pa stou e benn, e tiruilhont war e choug, evel re eur vaouez. Bremañ hini Langenau a spurmant ivez : pell a-hont e sav eun dra bennak e goulou ar serr-noz, eun dra bennak hirvoan, teñval. Eur goulounenn digenvez, hanter-ziskaret. Ha pa 'z int aet e-biou d'ezi, pell goude-se, diwezatoc'h, e soñj ez oa eur Vadonenn.

Cantad ged. Azezet emeur en-dro d'ezañ, o c'hortoz. O c'hortoz unan bennak da gana. Ker skuiz ez eur, avat. Pounner ar skleur ruz. Harpa 'ra war ar botou poultrek. Ruza 'ra betek an daoulin, sellout a ra e diabarz an daouarn kroaziet. N'en deus ket eskell. Disked eo an dremmou. Ar Gall bihan, avat, a lugern hed eur pennad, eur skleur iskis en e lagad. Poket en deus d'eur rozennig ; ha bremañ, ra gendalc'ho da weñvi war e galon ! Gwelet eo bet gant hini Langenau, dre ma ne c'hell kousket. Ha soñjal : « N'em eus neb rozenn, neb rozenn. »

Ha staga neuze da gana. Eur ganenn goz ha rec'hus, a vez kanet a-hont, gant ar merc'hed, d'an dibenn-eost, er parkeier, pa vez ar medi tost echu.



a lavaras ar markizig : « **Gwall-yaouank**
oc'h, aotrou ? »

Hag hini Langenau, dem-boaniet, dem-
rok : « Eitek. » — Hag e tavont.

Eur pennad goude e c'houlenn ar Gall : « Hag eun
danvez-pried hoc'h eus iveau er gêr, aotrou junker ? »

« Ha c'houi ? » a zistaol hini Langenau.

— « Melenek eveldoc'h. »

Hag e tavont en-dro, ken na hucho an Alaman :
« Petra an diaoul, neuze, a rit en ho tibr, o varc'he-
kaat 'n eur seurt bro vrein, war arbenn ar chas
Turk ? »

Ar markiz ha mousc'hoarzin : « Soñjal distrei. »
Ha setu aet trist hini Langenau. Eñvori a ra eur vele-
ganez, ma c'hoarie ganti. C'hoariou gouez. Hag e karfe
dont en-dro, evit eur predig hepken, an amzer hep-
ken ret da lavarout ar geriou-mañ : « Magdalena, —
evit beza bet bepred evel-heñ, da bardon ! »

Penaos, — beza bet ? a soñj an aotrou yaouank.
— Hag emaint pell.

Eur wech, diouz ar beure, eur marc'heg a sav,
hag unan all, pevar, dek. Houarn-holl, men-
tek. Ha mil, war-lerc'h : an arme.

Ret eo en em zispartia.

« Distro laouen, Aotrou Markiz. »

— « Ar Werc'hez r'ho miro, Aotrou Junker. »

Ha n'int ket evit en em zieren. Keneiled int deut da veza, en eun taol, daou vreur. Ezomm d'ezo en em govez muioc'h ; kemend-all ' anavezont endeo an eil eus egile ! Hag e taleont. Difretadeg a zo en-dro d'ezo ha kezeg o tripal. Neuze e tiwisk ar markiz e bikol maneg zehou. Diouz he c'huziadenn e tenn ar rozenn vihan, ma kemer eun delienn diouti. Evel ma torfed eun hostiv.

« Se ho tiwallo. Kenavo. » — Souezi a ra hini Langanau. Heuilha 'ra ar Gall pell amzer gant e sell. Neuze e sil an delienn estrenn dindan e doneg. Ha sevel ha diskenn a ra war houliou e galon. Trompilhadenn. Marc'hekaat a ra davet an arme, ar junker. Trist e vousc'hoarz : diwallet eo gant eun estrañjourez.

Eun deiz, a-greiz an amheul. Leou-douet, liviou, c'hoarzadennou — : ken n'eo trellus ar vro. Neuze o tont paotredigou lieslivet, o tic'h-loupat. Tabut ha youlc'h. O tont merc'hed o zogou limestra war o bleo a-fuilh. Gwignadennou. O tont mevelien, du-houarn evel an noz o trei. E krogont er merc'hed ken taer ma rog o saeou. O gwas-kont war gantenn o zaboulinou. Ha dindan o daouarn mibin o stourm garvoc'h c'hoaz e tihun an taboulinou, evel en eun huñvre, e krozont, e krozont... Ha, da noz, e tegasont d'ezañ leterniou, iskisat leterniou : gwin, o lufra e tokarnou. Gwin ? Pe wad ? — Piou a c'hell diforc'ha ?



ogen, dirak ar Spork. E kichen e varc'h gwenn emañ ar c'hond, en e sav. Lufr an dir gant e vleo hir.

Hini Langenau n'en deus goulenet tra. Anaout a ra ar penngadour, ha sailha diwar e jao ha stoui en eur wabrennad uloc'h. Bez' en deus eur skrid-erbedi evit ar c'hond. Kemenn a ra hemañ : « Lenn d'iñ da damm-pilhou. » — Ha difiñv eo manet e ziweuz. N'en deus ket ezomm anezo da se ; da sakreal int dres mat, ha c'hoaz ! Evit ar peurrest, e komz e viz. A-walc'h. Hag hen diskouez a ra anat. Echu eo gant an aotrou yaouank pell 'zo. N'oar mui pelec'h emañ. Ar Spork e-tal pep tra. An oabl zoken n'eus ken anenzañ. Neuze, ar Spork, ar penngadour meur, ha lava-rout :

« Korned. »

Ha kalz eo.



On tu-all d'ar Raab emañ kampet ar gompagnu-nez. Di ez a hini Langenau, e-unan. Ar gompezenn. An abardaez. Skedi a ra frammou an dibr a-dreuz an uloe'h. Ha goude e sav al loar.

Hen merzout a ra diouz e zaouarn.

Ha huñvreal.

Eun dra bennak, avat, a gri davetañ.

A gri, a gri,

a rog e huñvre.

N'eo ket eur gaouenn. Trugarez :

Ar wezenn nementi

A gri outañ :

Den !

Ha sellout : diswinka 'ra an dra. Diswinka 'ra eur c'horf ouz hed ar wezenn, hag eur vaouez yaouank, gwadek ha noaz,

a sailh gantañ : « Va zenn ac'han ! »

**Hag e lamm d'an traoñ er c'hlasvezenn zu,
hag e trouc'h ar c'herdin devus,
hag e wel he sellou o flamma,
hag he dent o kregi.**

Ha c'hoarzin a ra-hi ?

Skrija 'ra-heñ.

**War e varc'h eo adsavet,
o taoulammat e-barz an noz. Ereou gwadek ouz e
zourn.**

Lini Langenau a skriv eul lizer, aketus meurbet. Moula 'ra, war e c'horregez, pikoliou lizerennou, poellek ha sounn :

« Mamm vat,
d'eoc'h da gaout lorc'h : me a zoug ar banniel,
d'eoc'h da veza dinec'h : me a zoug ar banniel,
d'eoc'h d'am c'harout mat : me a zoug ar banniel. — »

Neuze 'klenkas al lizer en e sae-vailhek, er c'hornig kuzeta, tostik d'an delienn roz. Ha soñjal : dizale e vo a-frond ganti. Ha soñjal : marteze e vo kavet gant unan bennak... Ha soñjal... ; peogwir emañ tost an enebour.



remen a ra o mirc'hed war c'horre eur c'houe-
riad drouklazet. Digor-bras e zaoulagad, hag
enno sked eun dra bennak ; neket an neñv.
Diwezatoc'h, chas o harzal. Setu eta eur
geriadenn, en diwez. Hag a-zioc'h ar foukennou e
tarz, maen a-bez, eur c'hastell. Ledan, en em astenn
daveto ar pont. Bras, e tosta an nor. Uhel, e voud ar
c'horn an donemat. Selaou : talabao, stirlink, ha
chas o harzal. C'houirinadeg er porz, karnou o tripal,
ha kri.

Ehan ! Bout herberc'hiad eur wech ! Ne ginnigi ket atao, da-unan, magadur treut d'az naon. Ne grogi ket atao, dre laer, en holl draou ; lezel a ri eur wech pep tra da gas, hag e ouezi : Pez a c'hoarvez a zo mat. Ra c'hourvezo iver eur wech an nerz-kalon ha ra 'n em zastummo en e vern war vevenn ar pallennou sez. Arabat d'it beza soudard atao. Da d'it mont eur wech, gant da rodel-lou-bleo a-fuilh ha da c'houzougenn digor-frank, hag azeza en azezennou sez, ha betek beg da vizied er-c'hiz-se : goude kibella. Hag addeski da genta petra eo ar merc'hed. Ha penaos e ra ar re gwenn ha penaos emañ ar re glas ; peseurt daouarn o deus ha penaos e kanont o c'hoarzadennou pa zegas paotred o bleo melen ar c'hopou kaer, pounner gant ar frouez fouest.

Lag e voe eur pred da genta. Hag e troas d'eur gouel n'oar den dare penaos. Luc'ha 'rae ar flammou uhel, tridal a rae ar mouzeiou, kanennou mesk-ha-mesk a ziñse a-douez ar gwerennou hag ar gouleier, hag, en diwez, diouz ar sonadegou azvet goustad : e tifoupas ar c'horoll. Hag o stleja 'reas holl d'e heul. Eun houllenn-vor er saliou. Bez' e tegouezed an eil dirak egile hag en em zibabed, en em lavared kenavo hag en em gaved c'hoaz, e baduelled gant ar sklerijenn, e trelled gant ar gouleier hag en em luskelled gant an aezenou-hañv a zo e broziou ar maouezed klouar.

Diouz ar gwin teñval ha diouz mil rozenn, e tever an eur o sourral en huñvre an noz.

Nan a zo aze en e sav, hag heñ estlammet rak ar seurt splannder. Ha graet eo en eun doare ma c'hortcz ha dihun a raio. Rak n'eo nemet dre gousked ez arvester ouz krander heñvel ha goueliou heñvel gant merc'hed heñvel : o jestr munuta a zo eur pleg, o koueza er brokard. Farda ' reont eurveziou fistilh a sklint evel argand, hag a-wechou e savont o daouarn evel-hen —, hag e kredfes e kutuilhont, en eun tu bennak ma ne dizez ket, rozennou kuñv na welez ket. Ha setu ma sorc'hennez : beza fichef ganto ha gwalc'het gant eun dudi all, ha mestronia eur gurunenn evit da dal a zo noaz.

Nan, sez-gwenn-wisket, en deus merzet ne c'hell ket dihuni; rak dihun eo, ha sabatuet gant gwirionded an traou. Neuze, diwar e strafuilh, e tec'h en huñvre hag emañ el liorz, e-unan-penn el liorz du. Ha pell emañ ar gouel. Hag e lavar gaou ar gouleier. Ha sko ennañ emañ an noz, ha gouyen. Hag e c'houlenn digant eur vaouez a stou davetañ :

« Te eo an noz ? »

Hi ha mousc'hoarzin.

Ha setu heñ mezekaet en abeg d'e sae wenn.

Hag e karfe beza pell alese hag e-unan hag armet-holl.

Armet penn-kil-ha-troad.

Ea disoñjet ac'h eus ez out va floc'h evit an deiz? Ha c'hoant ac'h eus da vont diouziñ? Da belec'h ez aez? Da wir am eus bet digant da sae wenn...

— Ha keuz ac'h eus d'az tilhad groz ?

— Diwar anaoued emaout ? Hag hiraezi a rez d'az pro ? »

Ar gontez ha mousc'hoarzin.

Nann. Nemet kouezet eo e vugeliez diwar e ziskoaz, ar sae-se flour ha teñval. Gant piou eo aet ? — « Te ? » e c'houlenn gant eur vouez klevet gantañ nepred ken neuze. « Te ! »

Ha bremañ n'eus netra warnañ. Hag emañ noaz evel eur sant. Sklaer ha mistr.

Fr c'hastell a varv e c'houleier unan hag unan.
Pounner an holl : diwar skuizder pe orged
pe vezventi. War lerc'h kel-lies nozvez-maez
hir ha goullo : gweleou. Gweleou dero ledan.
Gwelloc'h, bez sur, e peder enno eget en ero divalo
kavet en hent, hag a zo d'it, pa vennez kousket, evel
eur bez.

« Va Doue, hervez ho youl ! »
Berroc'h ar pedennou en eur gwele.
Gredusoc'h avat.

Eñval eo kambr an tour. I, avat, a ro sklerijenn d'o dremmou gant o mousc'hoarz. Tas-tourna 'reont dirazo evel tud dall hag an eil a gav egile evel eun nor. Hogos evel bugale o sponta rak an noz, en em waskont, an eil en egile. Hag evelkent n'o deus ket aon. N'eus netra eno oc'h enebi outo : na dec'h, na warc'hoaz ; rak kouezet eo an amzer en he foul. Hag e vleuniont diwar he dis-mantrou.

Heñ ne c'houlenn ket : « Da ozac'h ? »

Hi ne c'houlenn ket : « Da ano ? »

Rak en em gavet int ma vezint eur gwad nevez an eil evit egile.

En em rei a raint kant ano nevez hag o zenna 'raint holl en-dro an eil digant egile, ez-guñv, evel ma dener eur bizou diouz ar skouarn.

Er rakkambr, ouz eur gador, emañ a-ispilh toneg, bodriel ha mantell hini Langenau. War al leurenn, e vanegou. E vanniel a zo sounn an tamm anezañ, harpet ouz ar prenestr-kroaz. Damzu eo ha moan. Er-maez e c'haloup eun arne, a-dreuz an oabl, o tispenn an noz e tammou, gwenn ha du. Al loar a dremenn e skleur e-giz eun daredenn hir, hag ar banniel difiñv a zo warnañ skeudou nec'hus : emañ gant e huñvre.

La digor e oa chomet eur prenestr ? Hag emañ ar gourventenn en ti ? Piou a laka an noriou da storloka ? Piou a ya 'dreuz ar saliou ? — Chom 'ta. Forz piou e ve. Kambr an tour ne gavo ket. Koulz hag a-dreñv kant dor emañ ar c'housked bras emañ daou zen o kenloda ; o kenloda evel eur vamm pe eur maro.

L

ag ar ruzell-veure eo anezi ? Peseurt heol a zo ' sevel ? Ec'honat heol ! Petra al labou-sed ? Dreholl emañ o mouzeiou.

Sklaer eo pep tra, n'eo ket an deiz avat.

Trouzal a ra pep tra, n'eo ket mouez al laboused avat.

An treustou eo a luc'h. Ar prenester eo a c'harm. Hag e c'harmont, ruz, betek an enebour a zo a-hont er maeziou flamminek, e c'harmont : An tan-gwall.

Ha gant o c'housked roget war o dremmou, e tifrae an holl, hanter-houarn, hanter-noaz, a gambr da gambr, a repu da repu, o klask an diri.

Ha trouc'het o anal, e kagouilh an trompilhou er porz : Strolladeg, strolladeg !

Ha taboulinou o krena.

Ar banniel, avat, n'emañ ket aze.
Galvou : Korned !
Mirc'hed pennfollet, pedennou, hopadeg.
Sakreou : Korned !

Dir ouz dir, gourc'hemenn ha sonadenn ;
Tao : Korned !
Hag eur wech c'hoaz : Korned !
Hag er-maez gant ar mirc'hed feulzet.

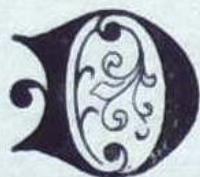
- - - - -

Ar banniel, avat, n'emañ ket aze.

Redek a ra ken na red dre bondaleziou o tan-flamma, a-dreuz doriou oc'h enkaat, ruz-glaou tro-dro d'ezañ, dre zereziou ouz e zevi, ma tibouf diouz ar c'hastell aet gouez. Dougen a ra war e zivrec'h, evel eur plac'h wenn semplet, ar banniel. Hag e kav eur marc'h, hag ez eus evel eur c'hri : a-dreuz pep tra, buanoc'h eget an holl, e dud zoken. Ha setu ma tihun iveauz ar banniel, ha ne voe biskoaz ken roueel ; ha bremañ hen gwelout a ra an holl, pell en o raok, hag e anavezont an den sklaer ha didokharn, hag e anavezont ar banniel...

**Setu, avat, ma krog da luc'ha, ma sailh ez-drumm,
ma vrasa, ma teu ruz-beo...**

Setu m'emañ o banniel o tevi e-kreiz an enebourienn, hag e taoulammont war e lerc'h.



oun en enebourien emañ hini Langenau, e-unan-penn avat. Eur c'helc'h goullo ez eus war e dro, diwar spont, hag heñ, en e sav-sounn, dres e-kreiz, dindan e vanniel, o pul-luc'ha gorrek.

Gorrek, evel o prederia, e kas e sell en-dro d'ezañ. **E-leiz** a draou dianav, en-dro d'ezañ, a draou lieslivet. **Liorzou**, — d'e veno, hag e vousc'hoarz. **Merzout** a ra neuze eo dalc'het gant sellou, hag anat d'ezañ int gwazed, hag e oar ez int chas pagan — ; hag e strink e jao en o zouez beo.

Naouez, endra ma serr ez-drumm ar c'helc'h war e lerc'h, e lufr adarre liorzou, hag ar c'houezek kleze kamm o sailha warnañ, taol ouz taol, a zo eur gouel.

Strinkad dour lirzin.



**evet e voe an doneg er c'hastell, al lizer ha
delienn roz eun estrañjourez. —**

**D'an nevez-amzer a zeuas (chifus ha yen
e teuas), eur c'hannad war varc'h a-berz
an Aotrou von Pirovano a yeas tre, hep mall, e porz
Langenau. Eno, e welas eur vaouez koz o ouela.**

